

stroming

bureau voor natuur- en
landschapontwikkeling b.v.

Natuurlijke Oevers Oude Maas

Herinrichting en beheer Noordelijke Visserijgriend

Definitief
Maart 2008

Jessica Reker
Gerard Litjens
Leo Linnartz

Bureau Stroming in opdracht van
Stichting Het Zuid-Hollands Landschap

Zuid-Hollands Landschap

Natuurlijke Oevers Oude Maas

Herinrichting en beheer Noordelijke Visserijgriend

Definitief
Maart 2008

Jessica Reker
Gerard Litjens
Leo Linnartz

Bureau Stroming in opdracht van Stichting Het Zuid-Hollands Landschap

Zuid-Hollands Landschap

Inhoudsopgave

Samenvatting

1 Inleiding

Visserijgriend 5

Natuurgericht beheer in het hele Visserijgriend 5

Opdracht 6

2 Beschrijving van het Visserijgriend

2.1 Korte geschiedenis 7

2.2 Inrichting en huidig gebruik 8

2.3 Huidige natuurwaarden 12

2.4 Huidige beheer 14

2.5 Recreatieve inrichting en gebruik 15

2.6 Bodemkwaliteit 15

3 Ruimtelijk kader

3.1 Bestemmingen 16

3.2 Omgeving 17

4 Gewenste inrichting

4.1 Randvoorwaarden 20

4.2 Inrichtingsprincipes en maatregelen 20

4.3 Inrichtingskosten 26

5 Gewenst beheer

5.1 Uitgangspunten 27

5.2 Beheersprincipes en maatregelen 27

5.3 Beheerssubsidie 32

Samenvatting

Langs de oevers van de Oude Maas, de meest complete en nog werkende getijdenrivier in Nederland, ligt ter hoogte van de Rotterdamse deelgemeente Hoogvliet een bijzonder buitendijks natuurgebiedje: het Visserijgriend. Bijzonder niet alleen vanwege de aanwezige getijdendynamiek, maar ook vanwege de kenmerkende, zeldzame planten- en diersoorten die er een plaats hebben.

Het Visserijgriend heeft een oppervlakte van ca 8 ha en bestaat grofweg uit drie delen:

- **EEN NOORDELIJK DEEL:** stadspark met een hoge padendichtheid, aangeplante bomen, vlonders en een vijver die via een geul wordt gevoed met water uit de Oude Maas. Het park is in beheer en eigendom van de deelgemeente Hoogvliet;
- **EEN MIDDENDEEL:** wilgenvloedbos dat door de deelgemeente als natuurgebied wordt beheerd. Vlonders en verharde paden ontsluiten dit deel voor recreanten
- **EEN ZUIDELIJK DEEL:** wilgenvloedbos dat door Zuid-Hollands Landschap wordt beheerd als natuurgebied en ontsloten is door een (LAW) wandelpad langs de rivieroever. In 2008 wordt in het zuidelijk en middendeel een getijdengeul aangelegd, waardoor de kwaliteit van de (inter)nationaal zeldzame zoetwatergetijden-natuur zal toenemen.

Het Zuid-Hollands Landschap streeft ernaar om naast het zuidelijke deel, ook het noordelijke en middendeel van het Visserijgriend in beheer te krijgen. Hierdoor kan een aaneengesloten natuurgebied ontstaan, dat als één geheel wordt ingericht en beheerd. Meer natuurgericht beheer leidt tot een hogere natuurwaarde waardoor er ook voor bezoekers en recreanten meer te beleven valt. Daarnaast is een groter, aaneengesloten gebied in het algemeen goedkoper te beheren. Zuid-Hollands Landschap heeft Bureau Stroming opdracht gegeven om een inrichtings- en beheerplan op te stellen voor het noordelijke deel van het Visserijgriend. Op basis van dit plan kan de deelgemeente Hoogvliet besluiten of zij het beheer van deze delen van het Visserijgriend wil overdragen aan de natuurorganisatie.

Het inrichtings- en beheerplan kent drie randvoorwaarden:

- inrichting/beheer van het noordelijke en middendeel moeten de natuurwaarden in het zuidelijke Visserijgriend versterken;
- inrichting en het beheer moeten passen in de huidige systematiek van beheerssubsidie;
- het noordelijke Visserijgriend moet, evenals het midden- en zuidelijke deel, aantrekkelijk worden/blijven voor recreatief medegebruik.

Het plan laat zien dat relatief eenvoudige beheer- en inrichtingsmaatregelen kunnen zorgen voor een meer natuurlijk noordelijk Visserijvriend, zodat het beter aansluit bij het natuurgebied in het midden- en zuidelijk deel en de natuurwaarde wordt vergroot. Door de padenstructuur aan te passen, de kwaliteit van de recreatieve voorzieningen te verbeteren en een natuurgericht beheer in te stellen zal de belevingswaarde toenemen, waardoor het gebied aantrekkelijker wordt voor bezoekers. Het vervangen van de schelpendam bij de vijver door een vlonderbrug waar het water onderdoor stroomt zorgt ervoor dat het getij meer invloed krijgt. Hierdoor en door de aanleg van een platform op de vooroever van de Oude maas kunnen eb en vloed ook werkelijk worden beleefd. Aanpassing van het beheer, door natuurlijke processen meer ruimte te geven, een natuurgericht maaregime te hanteren en introductie van natuurlijke begrazing zorgen voor een toename in de soortenrijkdom en variatie in het gebied. Ook de naastliggende Vossendijk zou met een aangepast beheer fors aan natuurwaarde kunnen winnen en deel uit kunnen gaan maken van het natuurgebied.

De beheerkosten zullen bij overdracht van het beheer aan ZHL lager worden door extensivering van het beheer, vermindering van de overheadkosten en doordat ZHL beheersubsidies kan aanvragen. Van toegevoegde waarde is bovendien dat het Zuid-Hollands Landschap behalve ervaring met natuurbeheer een stevig maatschappelijk draagvlak heeft en gewend is effectief te communiceren met publiek, belanghebbenden en (overheids)organisaties.

1 Inleiding

VISSERIJGRIEND

Het Visserijgriend is een buitendijks gelegen natuurgebied en Stadspark langs de oevers van de Oude Maas, ter hoogte van de Rotterdamse deelgemeente Hoogvliet. Het gebied heeft een oppervlakte van in totaal 8 ha en bestaat uit een voormalig griend dat is doorgesloopt tot een wilgenvloedbos. Het Visserijgriend wordt globaal begrensd door de Spijkenisserbrug in het noorden en de metrotunnel in het zuiden. Aan de oostkant vormt de hoge Vossendijk, een primaire waterkering, de grens.

NATUURGERICHT BEHEER IN HET HELE VISSERIJGRIEND

In 2005 is in opdracht van ARK en de deelgemeente Hoogvliet een ontwerpvisie gemaakt voor het zuidelijke en middendeel van het Visserijgriend. Het zuidelijke deel van het voormalige griend heeft de bestemming natuurgebied en wordt beheerd door Stichting het Zuid-Hollands Landschap (ZHLL). Belangrijkste onderdeel van de ontwerpvisie is de aanleg van een getijdengeul, waardoor de invloed van het getij in het wilgenvloedbos wordt hersteld. De ontwerpvisie wordt op dit moment verder uitgewerkt.

Het noordelijke en middendeel van het Visserijgriend is in eigendom en beheer bij de deelgemeente Hoogvliet. Het noordelijke deel wordt als stadspark beheerd, het middendeel bestaat uit wilgenvloedbos. Stichting Het Zuid-Hollands Landschap streeft ernaar om dit noordelijke en middendeel van het Visserijgriend in beheer te krijgen, zodat een aaneengesloten natuurgebied ontstaat dat op eenzelfde, natuurlijke wijze wordt ingericht en beheerd. Een meer natuurgericht beheer leidt tot een hogere natuurwaarde, met meer vogels, insecten, bloemen etc. waardoor er ook voor bezoekers en recreanten meer te beleven valt.

Daarnaast zal het ecologisch functioneren van het hele Visserijgriend ervan profiteren, zeker wanneer er ecologische verbindingen worden gerealiseerd met het deels door Zuid-Hollands Landschap beheerde Ruigeplaatbos en andere natuurgebieden binnen de Groene Gordel. Behalve vanuit ecologische motieven is het onderbrengen van het beheer bij één organisatie ook te overwegen vanuit kostenefficiëntie: een groter aaneengesloten gebied met één beheerder is in het algemeen goedkoper te beheren. Daarnaast is communicatie en organisatie een belangrijk issue. Het Zuid-Hollands Landschap is een organisatie met een groot draagvlak en wordt gesteund door meer dan 55.000 donateurs. Het Zuid-Hollands Landschap heeft in haar 73-jarig bestaan veel ervaring opgedaan met natuurbeheer en het communiceren daarover met publiek en overheden.

OPDRACHT

In overleg met de deelgemeente Hoogvliet heeft het Zuid-Hollands Landschap voorgesteld om – in aanvulling op het eerder genoemde inrichtingsplan voor het zuidelijke en middendeel – een inrichtings- en beheerplan op te stellen voor het noordelijke Visserijgriend. Op basis van dit plan kan de deelgemeente Hoogvliet vervolgens besluiten of zij het beheer van dit gebied wil overdragen aan de natuurorganisatie.

Het inrichtings- en beheerplan kent drie randvoorwaarden:

- inrichting en beheer van het noordelijke deel van het Visserijgriend moeten de natuurwaarden in het zuidelijk deel versterken;
- de inrichting en het beheer van het noordelijke deel moeten passen in de huidige beheerssubsidie systematiek van de stichting;
- het noordelijke Visserijgriend moet, evenals het midden- en zuidelijke deel, aantrekkelijk worden/blijven voor recreatief medegebruik.

2 Beschrijving van het Visserijgriend

2.1 KORTE GESCHIEDENIS

Tot circa 1920 bestond een groot deel van Hoogvliet nog uit buitendijkse gronden. Het landschap werd doorsneden door een flinke getijdengeul: het Hoogvlietse en Poortugaalse gat. Hoogvliet zelf lag aan de oostzijde van de geul en bestond slechts uit een smal bebouwingslint langs de Maasdijk. Aan de westzijde van de geul lagen de buitendijkse platen, grienden en polders waaronder Ruige plaat, Zalmplaat, Meeuwenplaat, Oude Plaat en de Visscherijpolder.

Op de historische kaart van 1880 (zie *figuur 2.1*) is te zien dat het Visserijgriend destijds uit twee delen bestond: de Visscherijpolder en het Buitenland. De Visscherijpolder dankt zijn naam aan de zalmvisserij die hier sinds de 17^e eeuw aan de oevers van de Oude Maas plaatsvond. De gebouwen van 'Klein Profijt 11' zijn gesloopt om de rivierverbreding (rond 1974) mogelijk te maken. Het Buitenland bestond uit een buitendijks griend dat werd beheerd voor de productie van wilgentenen. Doordat het griend niet is onderhouden, heeft het zich kunnen ontwikkelen tot een wilgenvloedbos. Rond 1920 is de grote getijdengeul afgesloten van de Oude Maas en zijn de Zalm- en Meeuwenplaat bij het binnendijkse gebied getrokken. Eerst ten behoeve van de landbouw maar na de oorlog is het gebied vervolgens bebouwd.

Tussen 1955 en 1978 zijn de oude bekadingen van de Visscherijpolder volgespoten met baggerspecie. Dit is duidelijk te zien op de hoogtekaart (*figuur 2.2*): het noordelijke deel van het Visserijgriend ligt flink hoger dan het zuidelijke deel. Het loopt langzaam op en bereikt zelfs dijkhoogte aan de noordkant. Rond 1974 heeft vervolgens verbreding van de Oude Maas plaatsgevonden en zijn de oevers in stortsteen gelegd. De bagger die hierbij vrijkwam, werd gebruikt om een deel van de Vossendijk te verbreden c.q. te versterken.

Figuur 2.1. Kaart van 1880 met in rood de ligging van het Visserijgriend

Figuur 2.2. Hoogtekaart van het Visserijgriend. Aan de rode kleur is duidelijk te zien dat het noordelijke deel, de voormalige Visscherijpolder, is opgehoogd.

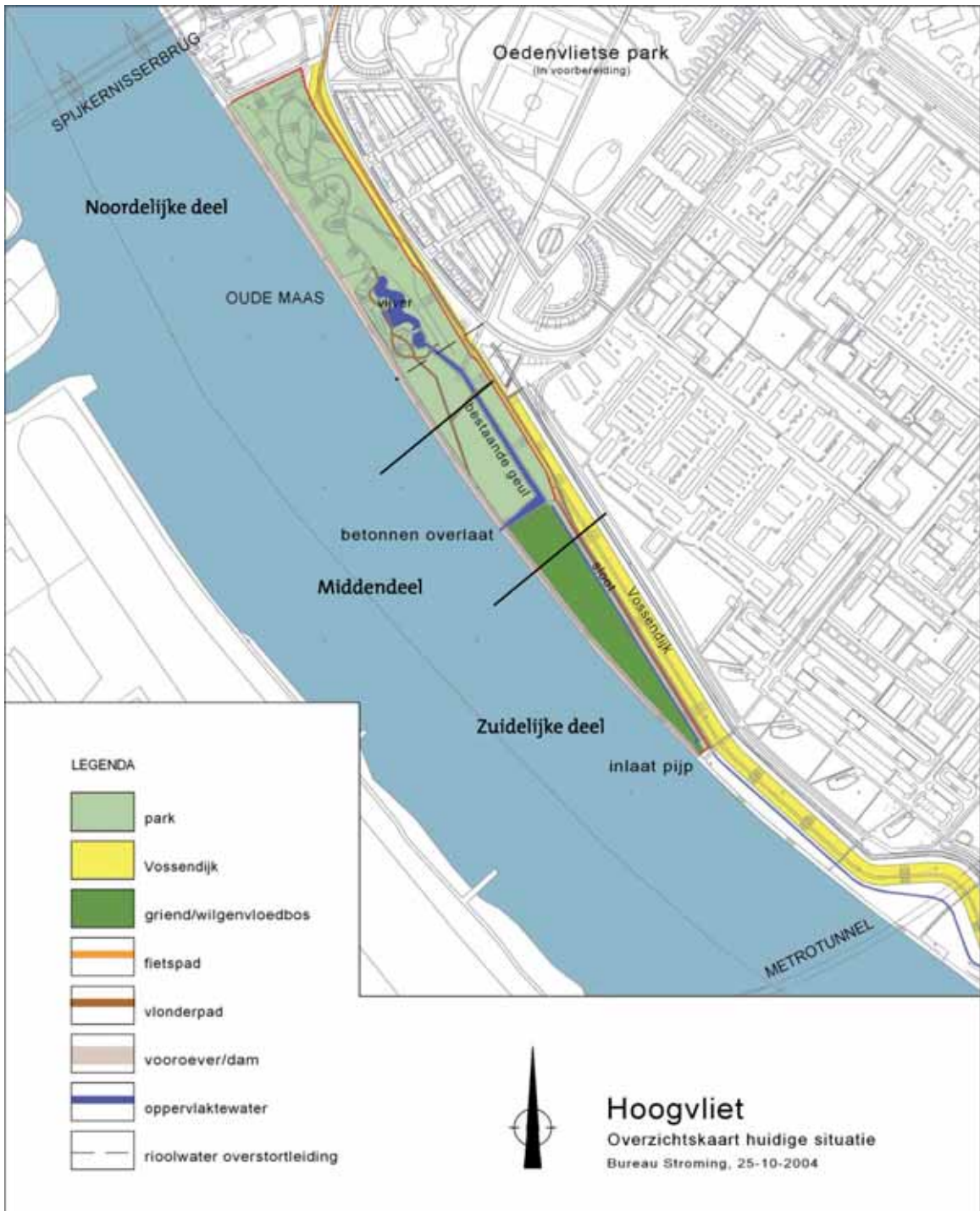
2.2 INRICHTING EN HUIDIG GEBRUIK

Het Visserijgriend heeft een oppervlakte van ca 8 ha en bestaat uit drie delen (zie *figuur 2.3*), namelijk:

- **EEN NOORDELIJK DEEL**, het stadspark, dat loopt van de parkeerplaats tot en met de vijver. Het betreft de hoger gelegen, voormalige Visscherijpolder;
- **EEN MIDDENDEEL**, dat bestaat uit wilgenvloedbos en loopt van de vijver tot aan de dwarsgeul;
- **HET ZUIDELIJKE DEEL** van het Visserijgriend, van de dwarsgeul tot aan de zuidelijke punt.

Noordelijke deel

Het noordelijke deel van het Visserijgriend (ca 4,5 ha), het stadspark, wordt ook wel de 'heemtuin' genoemd. Het stadspark is een tiental jaar geleden aangelegd, deels met geld van Shell. Het bestaat uit een aangeplant bos van een mengsel van loofbomen afgewisseld met open veldjes. Er is een dicht netwerk van verharde wandelpaden aangelegd, met bankjes en prullenbakken. Ook ligt er een vijver, die wordt gevoed met water uit de Oude Maas. Via een betonnen overlaat constructie in het midden van het Visserijgriend wordt rivierwater ingelaten, dat vervolgens via een ondiepe geul naar de vijver stroomt. Aan de zuidkant van de vijver ligt een stenen dammetje met een opening, waarmee de watertoevoer naar de vijver wordt geregeld. Langs een van de vijveroevers is een vlonderpad aangelegd. Het noordelijke deel van het Visserijgriend is eigendom van en wordt beheerd door de deelgemeente.

Figuur 2.3. Overzichtkaart van het Visserijgriend met de opdeling in deelgebieden.

Dicht padennetwerk in het noordelijke deel van het Visserijgriend

Tegen de Spijkenisserbrug aan ligt een klein particulier domein, dat de indruk oproept van het landschap en het gebruik van vroeger. De bewoner heeft naast zijn woonhuis een verzameling schuren, en gebruikt het land voor schapen, een pony en een grote groentetuin. Het niet opgespoten poldertje wordt zelfstandig bemalen. Een vrijliggend fietspad voert in noordelijke richting langs dit ‘openluchtmuseum’ op. Aan de voet van het landhoofd van de Spijkenisserbrug is een drie meter brede doorgang, die naar de jachthaven en het Ruigeplaatbos doorloopt.

Middendeel

Het middendeel van het Visserijgriend heeft een oppervlak van ca 1,5 ha en bestaat uit een verwilderd griend (wilgenvloedbos). Ook dit deel is in eigendom en beheer bij de deelgemeente en wordt beheerd als een natuurgebied. Het middendeel wordt aan de zuidkant begrensd door het inlaatwerk en de geul die de vijver van Maaswater voorziet; de geul heeft flauwe oevers en een weelderige oeverbegroeiing. Het gebied is ontsloten voor bezoekers door midden van verharde wandelpaden en vlonders. Langs een deel van het vlonderpad staan knotwilgen. Ook ligt hier een rioolwater-overstortleiding in de ondergrond.

Geul en knotwilgen in het middendeel

Zuidelijke deel van het Visserijgriend met rabatten en wilgen-
vloedbos

Vossendijk met fietspad

Zuidelijke deel

Het zuidelijke deel van het Visserijgriend (ca 2 ha) bestaat uit wilgen-
vloedbos en is ingericht als natuurgebied. Dit deel is in eigendom van Domeinen en wordt beheerd
door Stichting Het Zuid-Hollands Landschap (ZHNL). Door middel van een aantal pij-
pen en de teensloot van de Vossendijk wordt het wilgenbos van Maaswater voorzien.
In het voormalige griend zelf is de oude rabattenstructuur met zijn greppels en hoge
ruggen nog aanwezig die het gebied vroeger van getijdenwater hebben voorzien. In
het midden is het griend dicht begroeid met oude, hoge wilgen, waarvan een aantal
dreigt om te vallen of al zijn omgevallen. De opengevallen plekken bieden weer ruim-
te voor jonge stadia van de vegetatiesuccessie.

Het middendeel en zuidelijke deel worden in meer detail beschreven in het rapport
Inrichting Getijdengeul Visserijgriend (Stroming, 2007).

Vossendijk

Het Visserijgriend wordt aan de oostkant begrensd door de hoge Vossendijk. Dit is
een primaire waterkering (zeewering) die de achtergelegen wijken van Hoogvliet en
de rest van de dijkkring IJsselmonde tegen hoog water beschermt. Waterschap Hol-
landse Delta is dijkbeheerder van de Vossendijk, het eigendom en dagelijkse beheer
berust bij de gemeente Rotterdam c.q. deelgemeente Hoogvliet. De dijk wordt inten-
sief begraaasd met schapen en is niet toegankelijk.

Oude Maas

De Oude Maas is de enige nog werkende getijdenrivier in Nederland. Oorspronkelijk
bestond West-Nederland uit een uitgestrekt getijdengebied, maar met de afsluiting
van onder andere het Haringvliet en de Grevelingen verdween het getij grotendeels
uit het stroomgebied van de Rijn. Deze afsluiting had ook gevolgen voor de Oude
Maas waar een reductie van de getijdenslag plaatsvond. Er rest echter nog voldoende
getijdenverschil om de bestaande stukken getijdengebied in stand te houden.

Zoet- en brakwatergetijdengebieden zijn bijzonder en hebben een unieke ecotopen-
en vegetatiezonering. In een natuurlijk zoet- en brakwater getijdengebied is een aan-
de hoogteligging gekoppelde overgang aanwezig van open water en slikken, via bie-
zengrorzen en rietgrorzen, naar zachthoutoebos (wilgen-
vloedbos, grienden). Tal van kenmerkende, zeldzame en bedreigde planten- en diersoorten vinden er een plaats.
Vooral de zone op het grensvlak van land en water, het intergetijdengebied tussen

Zomerklokjes komen lokaal voor in het Visserijgriend

Bittere veldkers

gemiddeld laag water en gemiddeld hoog water, is bij uitstek een gebied met bijzondere natuurwaarden. De rivier zelf vormt een belangrijke rol bij de uitwisseling en verspreiding van planten- en diersoorten. Vogels kunnen er broeden, rusten en foerageren en voor diverse vissoorten heeft het getijdengebied een belangrijke functie als kraamkamer.

2.3 HUIDIGE NATUURWAARDEN

Noordelijk deel

Het park bestaat grotendeels uit aangeplante bomen met soorten als zomereik, es, iep, veldesdoorn en kers. Opvallend is de afwezigheid van ondergroei van struiken. Waarschijnlijk wordt dit veroorzaakt door een tekort aan lichtinval voor de struikenlaag en door het gevoerde beheer. Dit was overigens ook het geval in het Ruigeplaatbos voordat een natuurlijker beheer werd ingezet. Er is een aantal grasveldjes aanwezig die door het extensieve maaibeheer bloemrijk zijn en veel vlinders herbergen. Als gevolg van de ophoging met baggerspecie ligt het park vrij hoog en daardoor vrijwel buiten bereik van het getij. De van nature aanwezige zonering van een getijdenlandschap is hier dan ook verdwenen. De kruidenlaag van dit deel van het Visserijgriend is niet erg rijk aan soorten; daarnaast is er nauwelijks aanvoer vanuit de verarmde omgeving. Wel komen er in de bomen van het stadspark vogelsoorten als merel, zanglijster, roodborst, koolmees en tuinfluiter voor, alsmede kleine zoogdieren zoals egel, muizen en vleermuizen. Opvallend is het voorkomen van beemdooievaarsbek en ruig klokje, die lokaal de graslanden en bosranden opfleuren.

De lager gelegen delen rondom de vijver staan wel onder directe invloed van het getij. Hier zijn dan ook allerlei beschermde getijdens soorten als bittere veldkers en spindotter te vinden en iets hogerop kraailook, beemdooievaarsbek en ruig Klokje (mededeling Leo Linnartz).

Spindotter

De grote keizerlibel komt wel voor in het Visserijgriend maar plant zich er niet voort.

Midden- en zuidelijke deel

In de lagere delen van het Visserijgriend is de natuurlijke zonering die kenmerkend is voor de natuur van de getijdenrivier Oude Maas, grotendeels afwezig. Het vloedbos met daarin diverse wilgensoorten overheerst en de getijdengeulen, slikken en schorren ontbreken vrijwel. Waterplanten, biezen, riet en zegges zijn nagenoeg afwezig. Alleen delen van de smalle teensloot langs de Vossendijk en de geul in het midden-deel van het Visserijgriend bevinden zich in deze overgangszone. Plaatselijk komen in het vloedbos en langs de geulen nog enkele bijzondere moerassoorten voor zoals de bittere veldkers en spindotter (foto's boven).

Uit planteninventarisaties in 2000 en 2005 bleken de teensloot, geul, greppels in het zuidelijke vloedbos, de omgeving van de vijver en een ondiepe kom in het midden-deel rijk aan spindotters. Het dichtslibbende deel van de teensloot in het zuidelijke Visserijgriend heeft nu de juiste hoogteligging voor spindotters, die daar dan ook massaal voor komen. Bittere veldkers komt in hoge aantallen voor in de ondiepe kom in het midden-deel van het Visserijgriend. Zomerklokjes zijn sinds 2006 in het zuidelijk deel aangetroffen in de zone langs de Oude Maas. Door het ontbreken van natte rietruigtes komt ook de Noordse woelmuis niet voor. Tijdens een gerichte muizeninventarisatie voor deze soort in 2005 werden alleen bosmuizen gevangen. In de teensloot en de bestaande geul in het midden-deel komen her en der jonge vissen o.a. bot en tiendoornige stekelbaars voor. In 2005 konden bij een inventarisatie geen modderkruipers gevonden worden en werd de geul als niet geschikt voor deze soorten beoordeeld. Verder komen bruine kikker en gewone pad voor, maar vindt voortplanting van beide soorten niet in de teensloot en bestaande geul plaats, maar in meer permanente wateren. Hetzelfde geldt voor de aanwezige libellensoorten (lantaarntje, variabele waterjuffer, heidelibellen, grote keizerlibel en oeverlibel). De in 2005 en 2006 aangetroffen rivierrombouten leven in de hoofdgeul van de Oude Maas en jagen als volwassen exemplaar op insecten in de luwte van het bos of de Vossendijk.

De broedvogelbevolking van het Visserijgriend bevat vooral algemene bossoorten zoals zwartkop, tuinfluiter, fitis, tjiftjaf, pimpelmees en koolmees. Verder komen in de oudere wilgen soorten voor als grote bonte specht, matkop en boomkruiper. Merel en zanglijster zijn zeldzaam omdat de bosbodem te vaak overstroomt en daardoor weinig prooi-soorten voor beide soorten te bieden heeft.

Een deel van het vloedbos, met name in het middendeel, is al dermate hoog opgeslibd dat het in de hardhoutzone terecht gekomen is. Wilgen delen deze ruimte met talloze rozen (o.a. hondsroos), kornoeljes, meidoorns, een Japanse kers, liguster en diverse zomereiken. De huidige groeiplekken van zoetwatergetijdensoorten worden langzaam ingenomen door ruigesoorten die horen bij de hardhoutzone, zoals brandnetel, groot hoefblad en fluitenkruid.

Omdat de aanwezige bomen in het Visserijgriend vrijwel allemaal dezelfde ouderdom hebben zijn ze gevoelig voor windworp. Dat is weer gebleken tijdens de storm van januari 2007 waarin zeker 20% van de aanwezige bomen zijn omgewaaid. De open plekken leiden echter weer tot lichtinval in het gesloten kronendak. Het dode hout is een bron van natuurwaarden (o.a. mossen, paddestoelen, vogelsoorten) en leidt tot nieuwe stadia in de successie, met een verhoogde biodiversiteit als resultaat. Ook wordt het bos er een stuk avontuurlijker door voor de mensen.

2.4 HUIDIGE BEHEER

Het Stadspark wordt beheerd door de deelgemeente Hoogvliet. Het beheer bestaat uit het onderhouden van de wandelpaden, vlonders en het aanwezige terreinmeubilair, twee keer per jaar maaien van de grasveldjes en van de laaggelegen oevers rondom de vijver.

Ook het middendeel is in beheer bij de deelgemeente. Dit deel van het Visserijgriend wordt als natuurgebied beheerd, maar nog tamelijk intensief. Bomen die over de paden heen vallen worden verwijderd en noodzakelijke reparaties aan de vlonderpaden worden uitgevoerd. De knotwilgen langs het vlonderpad worden in opdracht van de deelgemeente onderhouden door Stichting Landschapsonderhoud Rotterdam (SLOOR).

Het zuidelijke deel van het Visserijgriend wordt beheerd door Stichting Het Zuid-Hollands Landschap. De beheersdoelstelling van dit terrein is gericht op het behoud en ontwikkeling van het wilgenvloedbos. Dit betekent dat er zo min mogelijk wordt ingegrepen in de natuurlijke processen. Alleen wanneer er gevaarlijke situaties ontstaan voor het fietspad en het wandelpad over de vooroever, door het omvallen van bomen, wordt er ingegrepen. De strook bomen direct langs het fietspad is opgenomen in een laagcyclisch hakbeheer (Beheersplan Visserijgriend 2004-2010).

Het dijkbeheer van de Vossendijk berust bij het Waterschap Hollandse Delta. Het dagelijkse beheer wordt door de deelgemeente verzorgd. Grote delen van de dijk zijn uitgerasterd en zijn in gebruik gegeven/verpacht aan een agrariër. Er wordt intensief begraasd met schapen. Hierdoor resteert een kaalgevreten grasmat met weinig bijzondere natuurwaarden.

2.5 RECREATIEVE INRICHTING EN GEBRUIK

Het Visserijgriend ligt tegen de stadsrand en wordt dagelijks gebruikt door bewoners van Hoogvliet, die er een wandeling maken, fietsen, joggen of de hond uitlaten. Vanwege het ontbreken van kribben en strandjes langs de oevers van de Oude Maas wordt er weinig gevestigd. In het stadspark kan worden gewandeld over de verharde wandelpaden. Rond de vijver gaat het verharde pad over in een vlonderpad dat langs de vijveroever slingert. Vanaf de vijver loopt het wandelpad verder in zuidelijke richting en bestaat hier uit een soort houten dam met schelpenverharding. Zuidelijk van de vijvers bestaat het pad uit een houten vlonderpad dat het wilgenvaldebos doorkruist; de houten vlonders zijn in slechte staat. Het vlonderpad komt uit op een onverhard pad op de vooroever, direct langs de Oude Maas. Dit pad maakt deel uit van het landelijke netwerk van lange afstandswandelpaden (LAW). Tijdens hoogwaters zijn delen van de vooroeverdam weggeslagen waardoor er grote gaten in het pad aanwezig zijn waardoor het slecht begaanbaar is. Door het zuidelijke deel van het Visserijgriend loopt geen vlonder- of wandelpad. Wandelaars kunnen gebruik maken van het vooroeverpad of van het fietspad naast/over de dijk.

Vlonderpad bij de vijver.

In het noorden van het Visserijgriend ligt een kleine parkeerplaats. Omdat het gebied nauwelijks bezoekers van buiten Hoogvliet trekt, staan er vrijwel nooit auto's en sociale controle ontbreekt. De parkeerplaats wordt door beheerders gebruikt voor opslag van materiaal en oogt daardoor nogal rommelig. Ook wordt er regelmatig illegaal tuin- en ander afval gedumpt. Informatievoorziening ontbreekt in het gebied.

2.6 BODEMKWALITEIT

Eind 2005 is ter plaatse van de aan te leggen getijdengeul in het midden- en zuidelijke deel van het Visserijgriend een verkennend bodemonderzoek uitgevoerd. Doel was het in kaart brengen van de bodemkwaliteit van de vrijkomende en achterblijvende bodem. Uit de boringen blijkt dat de bodem ter plaatse van de getijdengeul over het algemeen bestaat uit klei. Heel plaatselijk wordt in de bovengrond slib en in de ondergrond zand aangetroffen. In zowel de vrijkomende als achterblijvende bodem worden plaatselijk lichte tot sterke verontreinigingen aangetroffen met zware metalen, minerale olie, PCB, PCB en PAH. Deze verhoogde gehalten zijn allen te relateren aan de ligging van het gebied in de overstromingsvlakte van de Oude Maas.

De bodem van de vroegere Visscherijpolder, nu het stadspark, heeft geen natuurlijke oorsprong. Hier is het gebied tussen de oude bekadingen in de periode 1955-1978 volgespoten met baggerspecie. Op de hoogtekkaart (*figuur 2.2*) is duidelijk te zien dat dit gedeelte meters hoger ligt dan de rest van het Visserijgriend. Waarschijnlijk werd hiervoor aanvankelijk alleen relatief schone specie uit nieuw baggerwerk gebruikt, echter na 1965 is ook verontreinigde onderhoudsbaggerspecie opgebracht. De bovenste meter bestaat daarom waarschijnlijk uit sterk verontreinigde baggerspecie, met daaronder mogelijk licht verontreinigd grond. Ook in het grondwater zijn verontreinigingen aangetroffen als gevolg van de aanwezige baggerspecie (uit: *Bodemkwaliteitskaart Rotterdam, 2000 en Bijzonder Inventariserend Onderzoek deelgemeente Hoogvliet, 2003*).

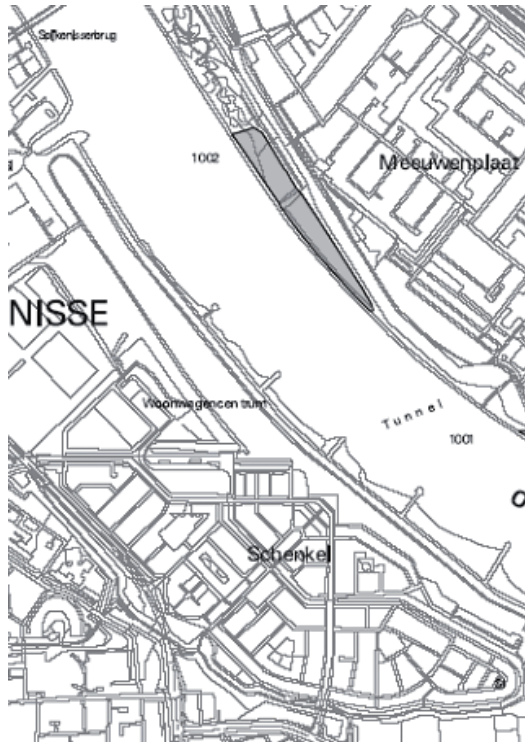
3 Ruimtelijk kader

3.1 BESTEMMINGEN

NATURA 2000

Op Europees niveau zijn delen van de Oude Maas aangemeld als *speciale beschermingszone* in het kader van de Habitatrichtlijn. De aanwijzingsprocedure zal naar verwachting in 2008 worden afgerond. Het zuidelijke en middendeel van het Visserijgriend tot aan de vijver behoort tot deze aangewezen zone. Het habitatrichtlijn gebied Oude Maas (code NL2003037) bevat wilgenvloedbossen en ruigtes in het zoetwatergetijdengebied langs de Oude Maas en heeft een totale oppervlakte van 349 ha. Het gebied is aangewezen vanwege de volgende habitattypen/soorten (* is prioritair):

Habitattype 6430	Voedselrijke zoomvormende ruigtes van het laagland en van de montane en alpiene zones
Habitattype 91E0	*Alluviale bossen met Zwarte els en Es (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
Soort:	1340 *Noordse Woelmuis

Figuur 3.1. Uitsnede van het Habitatrichtlijngebied Oude Maas. Het midden- en zuidelijke deel van het Visserijgriend vallen binnen de speciale beschermingszone

EHS

Het midden- en zuidelijke deel van het Visserijgriend vallen binnen de Provinciale Ecologische Hoofd Structuur (PEHS). De grenzen lopen gelijk aan die van het Habitatrichtlijngebied. Het noordelijke deel ter plaatse van het stadspark valt er buiten.

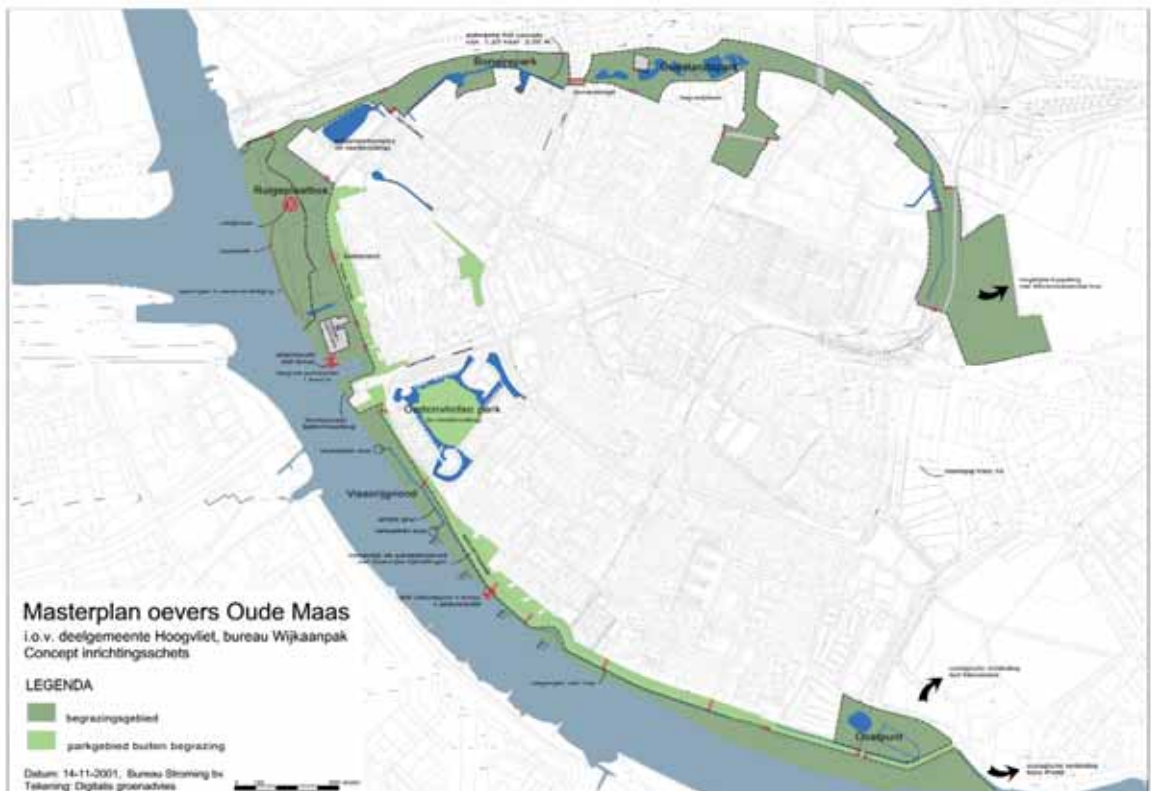
Bestemmingsplan

Volgens het vigerende bestemmingsplan is de bestemming van het gehele Visserijgriend, zowel het stadspark als het midden- en zuidelijke deel, 'Natuurwetenschappelijk en landschappelijk waardevol gebied'.

3.2 OMGEVING

Groene Gordel

Het Visserijgriend maakt deel uit van de zogenaamde groene gordel van Hoogvliet, die momenteel door de deelgemeente wordt hersteld/versterkt in het kader van de stadsvernieuwing. De groenstructuur omvat de stad over een lengte van 7 km en heeft in potentie een grootte van 120 hectare. De groenstructuur kan in potentie ecologische verbindingen vormen met het landschap rond Rhoon en Poortugaal en daarmee bijdrage aan de ecologische hoofdstructuur op het eiland IJsselmonde (zie o.a. Masterplan Hoogvliet, Wonen aan een getijdenrivier, Stroming 2003).

Figuur 3.2. Groene gordel van Hoogvliet

Luchtfoto Ruigeplaatbos. Op de achtergrond de Spijkenisserbrug en het Visserijgriend

Een belangrijk deelgebied binnen de groene gordel is het circa 60 hectare grote Ruigeplaatbos. Dit natuurgebied is in de afgelopen jaren natuurlijker en beter toegankelijk gemaakt voor het wandelende publiek, door de aanleg van een vlonderbrug en door het verwijderen van een groot aantal verharde paden. Daarnaast is de getijdenwerking in het getijdendeel vergroot door middel van een aantal verlagingen in de vooroever, na een tornado in 1997 is een stormbosreservaat ingesteld en tenslotte is sinds 2003 een deel van het gebied aangewezen als pilotproject voor natuurlijke begrazing met Schotse hooglanders. In en rond het Ruigeplaatbos loopt een aantal projecten met natuureducatie (NME centrum de Vuurvlinder) en Stichting ARK is bezig met het project 'Natuuravonturen', waarin de Hoogvlietse jeugd zoveel mogelijk wordt betrokken. Het beheer van delen van het Ruigeplaatbos is zeer recentelijk overgedragen aan Stichting het Zuid-Hollands Landschap.

Ten Noorden van de Ruigeplaatbos ligt het terrein van de Heerlijkheid, waar op initiatief van de Internationale Bouwtentoonstelling WIMBY! wordt gewerkt aan een omvangrijk vrije tijd en recreatieproject. Dit plan bevat onder andere natuurspeelplaats de Ruige Plaat, een arboretum, een Villa voor feesten en bijeenkomsten en een evenemententerrein. De Heerlijkheid verrijst op de plaats van een groot gepland indoorsportcomplex.

Ten zuiden van het Visserijgriend bestaat de Groene Gordel eerst uit een recreatiegrasveldje, maar na een of twee honderd meter zet een smalle gordel wilgenfloedbos langs de Oude Maas zich voort richting Rhoon.

Fragment van de vogelvluchtschets Groene Gordel van Hoogvliet met in het zuiden het Visserijgriend
(bron: Masterplan Oevers Oude Maas).

4 Gewenste inrichting

4.1 RANDVOORWAARDEN

Vanwege de huidige doelstellingen en het fragmentarische beheer kent het Visserijgriend en de Oevers van de Oude Maas in Hoogvliet nog te weinig samenhang, waardoor de potenties voor de natuur niet maximaal worden benut. Voorgesteld wordt om het hele Visserijgriend op eenzelfde wijze te beheren als natuurgebied. Een meer natuurgericht beheer van het Visserijgriend met ruimte voor natuurlijke processen zal leiden tot meer afwisseling en een grotere natuurwaarde. Hierdoor neemt ook de belevingswaarde van het gebied voor bezoekers en bewoners toe, wat kansen biedt voor onder andere natuurgerichte educatie. Door het hele Visserijgriend als een geheel te beheren ontstaat een groter, aaneengesloten en daardoor robuuster natuurgebied, zeker wanneer er ook een verbinding kan worden gelegd met andere delen van de Groene Gordel.

Op basis van de algemene voorwaarden uit de inleiding, kunnen de volgende randvoorwaarden worden geformuleerd:

- de inrichting van het midden- en noordelijke deel moeten de natuurwaarden van het zuidelijke deel van het Visserijgriend versterken;
- de inrichting moet zodanig zijn dat de mogelijkheden voor beheersubsidie optimaal worden benut;
- het Visserijgriend moet aantrekkelijk blijven voor recreatief medegebruik.

Op basis van deze randvoorwaarden zijn de onderstaande inrichtingsprincipes en maatregelen geformuleerd. In figuur 4.1 zijn de mogelijke inrichtings- en beheersmaatregelen weergegeven.

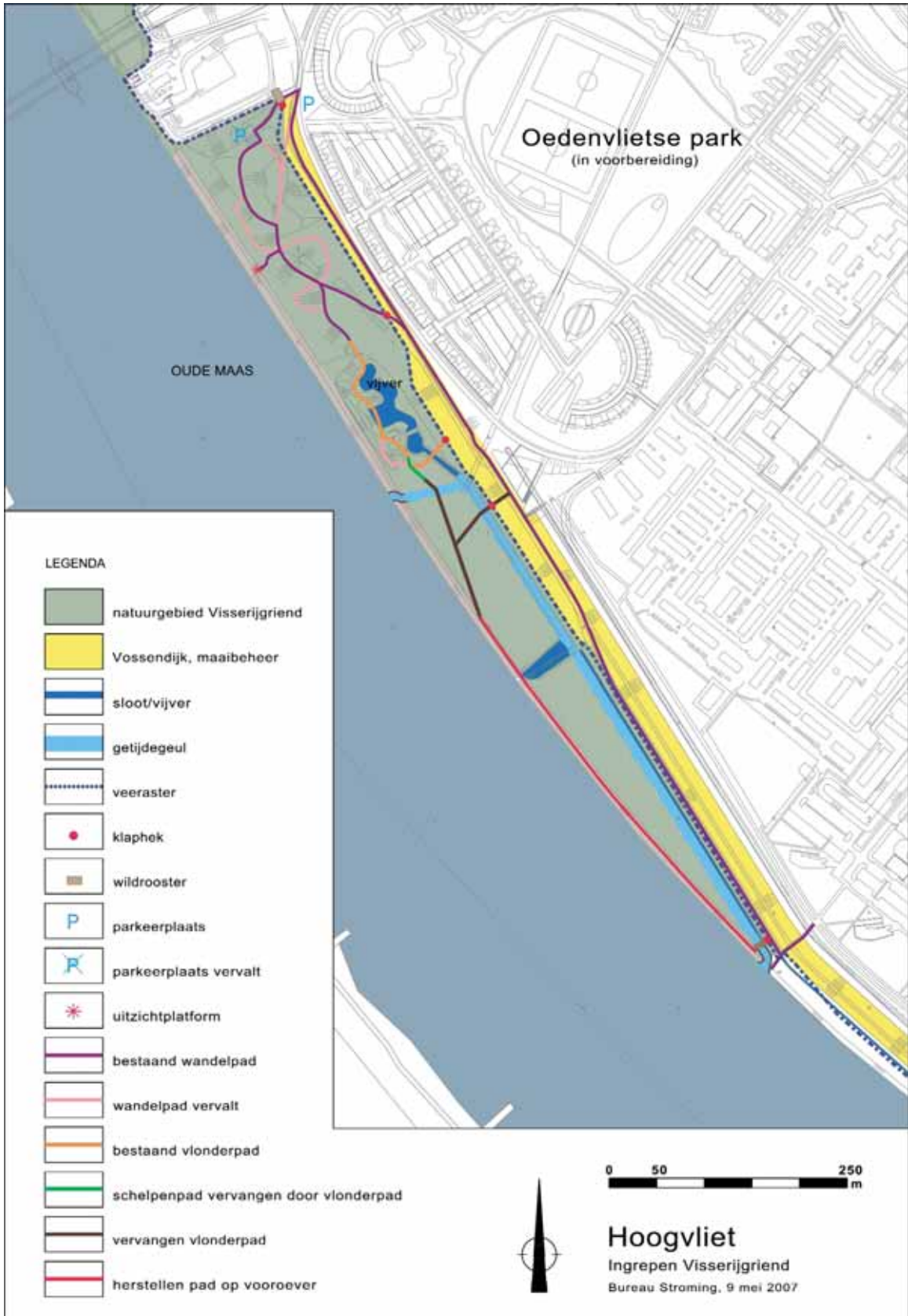
4.2 INRICHTINGSPRINCIPES EN MAATREGELLEN

Invloed en beleving van het getij

Behoud en ontwikkeling van het wilgenvloedbos is de hoofddoelstelling voor het zuidelijke deel van het Visserijgriend. Het getij in de Oude Maas speelt hierbij een cruciale rol. Het zuidelijke en middendeel van het Visserijgriend, alsmede de oevers van de vijver in het noordelijke deel, staan in de huidige situatie onder invloed van het getij. Met de aanleg van de getijdengeul en de overige voorgestelde maatregelen, waaronder het aantakken van de laaggelegen delen van het griend aan de geul, zal de getijdeninvloed hier verder toenemen.

Het noordelijke deel van het Visserijgriend is in het verleden opgehoogd met baggerslib en ligt daarom buiten bereik van het getij. Alleen tijdens extreem hoog water kunnen delen van dit gebied overstroomd, maar dit is nog nooit voorgekomen. Om in het hele noordelijke deel meer getijdeninvloed te realiseren, zou het gebied enkele

Figuur 4.1. Mogelijke inrichtingsmaatregelen in het noordelijke en middendeel van het Visserijgriend.

Het verhoogde schelpenpad in het noordelijke deel houdt de getijdeninvloed tegen

meters moeten worden afgegraven. Dergelijke grootschalige graafwerkzaamheden, waarbij mogelijk een grote hoeveelheid verontreinigde grond vrijkomt, worden hier verder buiten beschouwing gelaten vanwege de hoge kosten. Dat neemt niet weg dat plaatselijk wel de getijdeninvloed kan worden vergroot.

De vijver staat via een toevoergeul nog wel onder invloed van de Oude Maas. Tussen de vijver en de rivier ligt nu, tussen houten beschoeiingen, een verhoogd schelpenpad. Door de hoge ligging van dit pad stroomt alleen tijdens hoge waterstanden direct water van de Oude Maas in de vijver. Overslaande golven tijdens zo'n hoogwater hebben een flink deel van de schelpen uit het pad geslagen en in het getijdengebied achtergelaten, wat de begroeiing ter plaatse niet ten goede is gekomen. Door het schelpenpad te vervangen door een vlonderpad, kan het Maaswater er vaker onderdoor stromen en zal de invloed van het getij op vijver en omgeving verder toenemen. Ook is een dergelijke constructie beter bestand tegen de erosieve krachten van de rivier, dan een los schelpenpad.

In het noordelijke Visserijgriend is het weliswaar niet mogelijk om op grote schaal 'het getij dichterbij de mensen te brengen' maar het is wel mogelijk om 'de mensen dichterbij het getij te brengen'. Dit kan gerealiseerd worden door een *platform* op de vooroever van de Oude Maas aan te leggen, binnen het bereik van het getij. Vanaf dit platform kan de dagelijkse gang van het Maaswater worden beleefd. Ook biedt een dergelijk platform op deze plaats een fantastisch uitzicht over de Oude Maas, de Spijkenisserbrug en de scheepvaart etc. die er plaatsvindt.

MOGELIJKE INRICHTINGSMAATREGELEN:

- vervangen schelpenpad door vlonderpad zodat Maaswater eronder door kan;
- aanleg van een platform over de Oude Maas.

Links: bestaande parkeerplaats. Rechts: langs de Herikweg is voldoende ruimte om te parkeren

Meer natuurlijke inrichting

Met een aantal concrete maatregelen kan worden gezorgd voor een natuurlijkere inrichting van het stadspark, waardoor dit deel beter aansluit bij de rest van het Visserijgriend en de natuurwaarden in het gebied.

Het park heeft voor zijn beperkte omvang een wel zeer dichte padenstructuur met kleine rondjes, kruispunten en zijweggetjes. Hierdoor oogt het nogal rommelig en druk. De padendichtheid kan op een goede manier worden geëxtensiverd zonder dat de recreatieve mogelijkheden worden aangetast. Hierdoor krijgt het gebied een heel andere, meer natuurlijke uitstraling. Door de verharding weg te nemen en de overgebleven greppel op te vullen, ontstaat een geschikte groeiplaats voor wat meer kruidige vegetatie; deze ontbreekt in de huidige situatie vrijwel geheel. Een dergelijke maatregel is ook in het Ruigeplaatbos succesvol gebleken. Als de padendichtheid afneemt en tegelijkertijd de natuurwaarde groter wordt, neemt ook de belevingswaarde toe. Er is voor de wandelaar meer te zien en hij/zij krijgt niet het gevoel in een druk bezocht gebied te lopen.

De parkeerplaats in het noorden wordt nauwelijks gebruikt en trekt ongewenste activiteiten aan. De parkeergelegenheid kan worden verplaatst naar een strook langs de Herikweg; deze voormalige toevoerweg naar de Spijkenisserbrug is breed genoeg. Bovendien is er zo meer sociale controle op de geparkeerde auto's. De verharding op de parkeerplaats kan worden weggehaald, het gebied kan worden aangevuld en bij het natuurgebied worden getrokken.

Het middendeel van het Visserijgriend bestaat reeds uit wilgenvloedbos. Naast de reeds voorgestelde maatregelen (aanleg getijdengeul, aantakken laagtes) zijn hier geen aanvullende inrichtingsmaatregelen nodig.

MOGELIJKE INRICHTINGSMATREGELEN:

- aanpassen padenstructuur in het noordelijke deel;
- verplaatsen parkeergelegenheid zodat de sociale veiligheid toeneemt.

Het vlonderpad in het middendeel van het Visserijgriend is aan vernieuwing toe

Recreatief gebruik

Het Visserijgriend wordt vooral gebruikt door de bewoners van Hoogvliet om te wandelen. Op een aantal plaatsen zijn de huidige wandelroutes slecht begaanbaar. Het door Rijkswaterstaat beheerde wandelpad (LAW-route) heeft te kampen met sterke oevererosie door golfslag. Voor een goede recreatieve ontsluiting is het noodzakelijk dat dit *vooroeverpad* hersteld wordt. Deze maatregel is dan ook opgenomen in de ontwerpvisie voor het zuidelijke deel van het Visserijgriend (aanleg getijdengeul).

Ook het *vlonderpad* in het door de deelgemeente beheerde middendeel is in slechte staat. De houten vlonders zijn sterk verweerd/rot, glad door mos en her en der ontbreken planken. Ter plaatse van de nieuwe getijdengeul zal het vlonderpad worden aangepast zodat de geul wordt overbrugd. Echter ook de rest van het vlonderpad is aan vervanging toe. Afhankelijk van het beschikbare budget zijn er verschillende mogelijkheden: een nieuw houten vlonderpad, een kunststof vlonderpad zoals in het park of aanleg van een robuuste boardwalk zoals in het Ruigeplaatbos.

Een *uniforme bebording* in alle delen van het Visserijgriend, die ook samenhangt met de gehele groene gordel, zorgt voor een grotere herkenbaarheid en eenheid in het gebied. De geschiedenis van het Visserijgriend is interessant genoeg om een informatiepaneel aan te wijden.

MOGELIJKE INRICHTINGSMAATREGELEN:

- herstellen pad op vooroever;
- vervangen vlonderpad in middendeel door nieuwe vlonder of boardwalk;
- uniforme bebording in hele Visserijgriend;
- informatiepaneel over de geschiedenis en natuurwaarden.

Gebied tussen Spijkenissebrug en Ruigeplaatbos, met de jachthaven op de voorgrond en de manege op de rechter achtergrond. Er is voldoende ruimte om een corridor te realiseren.

Ecologische verbinding Ruigeplaatbos

Het Visserijgriend heeft een beperkte omvang en is aan de kleine kant voor bijvoorbeeld jaarrond begrazing met een eigen groep grazers (*zie volgende hoofdstuk*). Het is mogelijk om een ecologische verbinding te realiseren met het Ruigeplaatbos, onder de Spijkenisserbrug door. Deze verbindingszone is op een aantal plaatsen weliswaar smal, maar voldoende ruim om doorgang te bieden aan grote grazers en andere fauna. Bovendien kan deze verbinding worden gebruikt voor bezoekers en bewoners, waardoor er een aantrekkelijke wandelroute ontstaat tussen deze twee natuurgebieden.

In het verleden is deze ecologische verbinding al eens onderzocht in het kader van het Masterplan Oevers Oude Maas. Toen lag de manege, ten noorden van de Spijkenisserbrug, in de weg. Deze manege is inmiddels opgekocht en zal op korte termijn worden verplaatst naar elders (mededeling A. den Engelse, deelgemeente Hoogvliet). Hiermee komen de mogelijkheden tot realisatie van deze ecologische verbinding weer in beeld. De groene verbinding bestaat uit een smalle passage onder de brug door, met tenminste 2 wildroosters en een elegant hekwerk (engels hekwerk) net zoals in het Ruigeplaatbos. Het hekwerk en dus ook de graasroute voert langs de jachthaven op, in het talud van de oprit naar de Spijkenisserbrug.

MOGELIJKE INRICHTINGSMAAATREGEL:

- realiseren van een groene verbinding tussen het Ruigeplaatbos en Visserijgriend.

4.3 INRICHTINGSKOSTEN

Onderstaand is een globale kosteninschatting voor de inrichtingskosten opgenomen. De inrichtingskosten kunnen worden gefinancierd uit fondsen/projectsubsidies. Het Zuid-Hollands Landschap heeft ruime ervaring met de financiering van natuurprojecten op deze wijze en beschouwt het project vanuit dit oogpunt als kansrijk.

MAATREGEL	AANTAL	EENHEID	KOSTEN/ EENHEID	KOSTEN
UITVOERING				
Vervangen schelpenpad door vlonder	30	meter	200	6.000
Platform op de vooroever 1	1	stuks	30.000	30.000
Aanpassen padenstructuur	400	meter	10	4.000
Verwijderen parkeerplaats	1	stuks	4.000	4.000
Realiseren nieuwe parkeergelegenheid	1	stuks	500	500
Herstel vooroeverpad 2	280	meter		
Vernieuwen vlonderpad 3	200	meter	200	40.000
Aanpassen bebording	1	stuks	500	500
Bebording	1	stuks	3.000	3.000
Ecol. verbinding en begrazing:				
– wildrooster	1	stuks	4.000	4.000
– hekwerk	1700	meter	13,5	22.950
– klaphekje	6	stuks	450	2.700
SUBTOTAAL UITVOERING				117.650
DIRECTIEVOERING				
Planvoorbereiding, bestek	10	%		11.765
Administratiekosten, toezicht etc	6	%		7.059
Onvoorzien	10	%		11.765
SUBTOTAAL STAARTKOSTEN				30.589
TOTALE KOSTEN ex. BTW				148.239
BTW				28.165
TOTALE KOSTEN incl. BTW				176.404

- 1 Kosten hangen sterk af van de uitvoering: drijvend, gefundeerd of op de vooroever. De kosten worden minimaal geschat op 30.000 euro ex BTW.
- 2 Herstel van het vooroeverpad is ook opgenomen in de begroting van de aanleg van de getijdengeul in het zuidelijke deel. Daarom zijn in deze raming geen kosten opgenomen.
- 3 In de berekening is ervan uitgegaan dat de hele vlonder in het *middendeel* wordt vervangen door een nieuwe, houten vlonder i.p.v. een boardwalk. Meerkosten voor een boardwalk zijn aanzienlijk. De kosten als gevolg van de aanleg van de getijdengeul, namelijk het maken van de overbrugging t.p.v. de geul, zijn niet in deze begroting meegenomen.

5 Gewenst beheer

5.1 UITGANGSPUNTEN

De beheerdoelstelling van ZHL voor het zuidelijke Visserijgriend is behoud en ontwikkeling van het wilgenvloedbos (ZHL, Beheersplan Visserijgriend 2004-2010). Dit betekent dat natuurlijke processen zoveel mogelijk ruimte moeten krijgen en er zo min mogelijk wordt ingegrepen, behalve als er gevaarlijke situaties ontstaan voor het wandelpad op de vooroever of voor het fietspad langs de Vossendijk.

Op basis van de algemene randvoorwaarden (*zie inleiding*) zijn de volgende randvoorwaarden voor het beheer van het gehele Visserijgriend geformuleerd:

- beheer van het noordelijke en middendeel van het Visserijgriend moet de natuurwaarden in het zuidelijke deel zoveel mogelijk versterken;
- beheer moet passen binnen de huidige beheersubsidie systematiek;
- het Visserijgriend moet door het beheer aantrekkelijk worden/blijven voor recreatief medegebruik.

5.2 BEHEERSPRINCIPES EN MAATREGELEN

Meer ruimte voor natuurlijke processen

Het principe van zo min mogelijk ingrepen, zoals geformuleerd voor het zuidelijke Visserijgriend, kan direct worden toegepast op het midden- en noordelijke deel van het Visserijgriend. Het middendeel wordt door de deelgemeente al tamelijk extensief beheerd. Voor het beheer in het noordelijke deel betekent dit echter een aanzienlijke aanpassing. Voor de grasveldjes wordt het maaien omgezet naar natuurgericht graslandbeheer. Dit kan door bijvoorbeeld nog maar een enkele keer per jaar te maaien en dit gefaseerd uit te voeren. Dit biedt allerlei kansen voor insecten en kleine zoogdieren. Het gebied rondom de vijver wordt helemaal niet meer gemaaid, waardoor getijdensoorten meer kansen krijgen. Waar mogelijk blijven omgevallen bomen in de bosgedeelten liggen. Verderend hout biedt namelijk levenskansen voor mossen, paddenstoelen, insecten en vogels en draagt zo bij aan een grotere ecologische rijkdom.

Langs een deel van het vlonderpad in het middendeel staan knotwilgen. Vanuit de gedachte om natuurlijke processen meer ruimte te geven, zou gekozen kunnen worden om het knotbeheer te staken en de wilgen verder te laten uitgroeien tot volwassen bomen. Door natuurlijke ophoging van het gebied is de successie in dit deel opgeschoven van wilgenvloedbos naar hardhoutoibos; de talloze rozen, meidoorns en kornoeljes getuigen hiervan. Door het staken van het knotbeheer kan de ontwikkeling van het hardhoutoibos ter plaatse van de knotwilgen in zijn volle rijkdom tot ontwikkeling komen. Anderzijds vertegenwoordigen de knotwilgen een cultuurhistorische waarde. De beheerkeuze zal worden afgestemd met de deelgemeente.

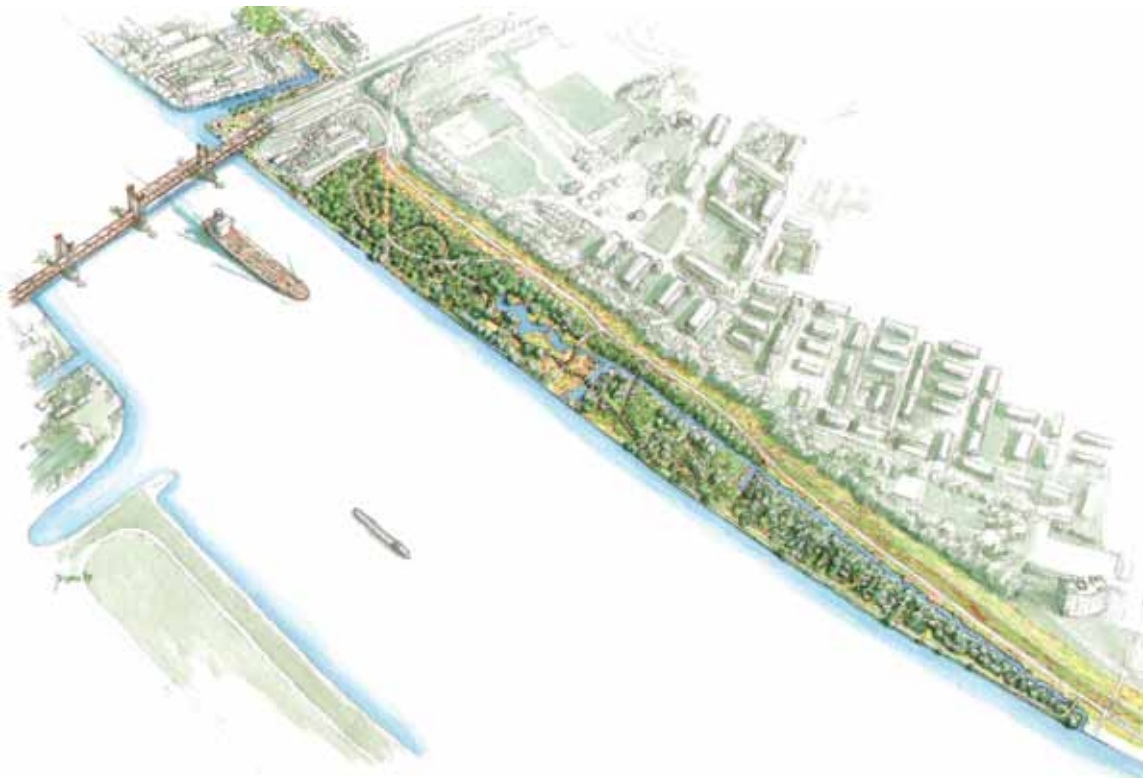
Omgevallen bomen bieden plaats aan allerlei soorten zoals Eikvaren

Hardhoutoibos met bloeiende Europese (gewone) Vogelkers in het Visserijgriend

MOGELIJKE BEHEERMAATREGELEN:

- voor alle delen van het Visserijgriend geldt dat er zoveel mogelijk ruimte wordt gegeven aan natuurlijke processen, zodat de verschillende gebiedsdelen van het Visserijgriend samenhang gaan vertonen en elkaar ecologisch versterken;
- de grasveldjes in het noordelijke deel worden nog maar enkele keer per jaar en gefaseerd gemaaid ten gunste van bloemen, insecten en kleine zoogdieren;
- het gebied rondom de vijver wordt niet meer gemaaid zodat getijdsorten meer kans krijgen;
- eventueel staken van het knotbeheer in het middendeel zodat het hardhoutoibos verder tot ontwikkeling kan komen.

Door minder en gefaseerd te maaien zal de insectenrijkdom in het noordelijke Visserijgriend aanzienlijk toenemen.

Natuurlijke begrazing

Een alternatief voor het huidige beheer is het overschakelen op natuurlijke begrazing. De ervaringen in het Ruigeplaatbos en in andere Rotterdamse natuurprojecten leren dat natuurlijke begrazing een gunstig effect heeft op de soortenrijkdom en de variatie in begroeiingstypen. Belangrijker nog is dat het natuurlijke begrazingsproces leidt tot minder menselijke ingrepen in de begroeiing en het gebied een natuurlijker karakter geeft. Nadeel, of liever aandachtspunt, is dat begrazing voorlichting vergt: mensen moeten nu eenmaal wennen aan de aanwezigheid van grote dieren of zelfs 'wild' in hun dagelijkse wandelrondje. Niettemin is de ervaringpraktijk van begrazing in het stedelijke gebied inmiddels zo uitgebreid, dat niet gesproken hoeft te worden van experimenteren, maar zorgvuldig introduceren en het gebied er goed op inrichten. Inwoners van de deelgemeente Hoogvliet zijn inmiddels al gewend geraakt aan de grazers in het Ruigeplaatbos.

Ook in het getijdengebied levert begrazing positieve effecten op. Riet gaat minder domineren op de hoge oever en wordt vervangen door een veelvoud aan plantensoorten, waardoor een bloemrijker moeras ontstaat. Omgevallen wilgen lopen niet allemaal meer uit, maar worden gestript daar waar de runderen er bij kunnen. Hierdoor wordt het vloedbos opener, wat de kruidenrijkdom met zijn bijzondere getijdensorten als spindotter ten goede komt.

De negatieve invloed van grazers op bijzondere getijdensorten zal beperkt zijn. Optimale locaties voor getijdensorten zijn voor grazers moeilijk bereikbaar, vanwege de drassige standplaats. Zeker in het vroege voorjaar, wanneer de planten in bloei staan en het meest kwetsbaar zijn maar ook de omstandigheden vaak nat zijn, zullen de grazers hier niet graag vertoeven. In de zomer en het najaar zal er wellicht worden gegeten van de planten, maar doordat de wortelstok intact blijft is dat voor de plant geen ramp. En in de winter zijn er geen bovengrondse delen van getijdensorten meer aanwezig. De voordelen van natuurlijke begrazing voor deze bijzondere getijdensorten lijken daarmee duidelijk op te wegen tegen de nadelen.

Grote grazers in het Ruigeplaatbos

Om beheer met grazers mogelijk te maken zal het Visserijgriend uitgerasterd moeten worden. Ook zullen er toegangspoorten, klaphekjes en een vangkraal moeten worden geplaatst alsmede informatievoorziening over hoe om te gaan met grote grazers.

Het Visserijgriend alleen is te klein voor jaarrond begrazing met een eigen groep grazers. Echter wanneer de ecologische verbinding met het Ruigeplaatbos wordt gerealiseerd, is jaarrond begrazing wel mogelijk. Het Visserijgriend zou ook prima in aanmerking kunnen komen voor bijvoorbeeld winterbegrazing, afgewisseld met de zomerbegrazing op het eiland van Brienoord. Dit betekent dat er een kleine familiegroep zelfredzame runderen kan worden geïntroduceerd. Het hoger gelegen noordelijke deel van het Visserijgriend is hoogwatervrij en vormt daardoor een prima vluchtplaats bij hoogwater. Het beheer kan eventueel aangevuld worden met een eenmalige maaibeurt met afvoeren aan het eind van het groeiseizoen.

MOGELIJKE BEHEERSMAATREGEL:

- inrichten van het Visserijgriend voor natuurlijke begrazing;
- jaarrond begrazing mits er een ecologische verbinding aanwezig is met het Ruige plaatbos, OF
- winterbegrazing in het Visserijgriend gecombineerd met zomerbegrazing op het Eiland van Brienoord.

Beheer van de Vossendijk

Afgevraagd kan worden of de Vossendijk in dit plan betrokken moet worden. Echter de auteurs stellen dat een samenhangende inrichting en beheer een positieve uitwerking heeft op de ruimtelijke kwaliteit van de hele groene gordel.

De Vossendijk wordt op dit moment intensief begraasd met schapen, is daardoor kaalgevreten en kent weinig natuurwaarden. De dijk staat hierdoor in schril contrast met de weelderige en ruige natuur in het Visserijgriend. Bovendien zorgen de vele afrasteringen, hekjes en roosters voor een rommelig landschap. Fietsend langs de Vossendijk rijdt men kilometers lang langs prikkeldraad. Bovendien is de Vossendijk over een lengte van enkele kilometers niet vrij toegankelijk voor het publiek, terwijl het de grootste open groene ruimte is in de verre omtrek.

Bloemrijke graslanden trekken vele soorten vlinders aan

Er is een aantal ingrepen mogelijk om de Vossendijk bij het Visserijgriend te betrekken en de natuur- en recreatieve waarde van de dijk te verhogen. Wanneer de Vossendijk integraal kan worden meegenomen in de natuurlijke begrazing, levert dit een aanzienlijke toename van het areaal begrazingsgebied op en een hoogwatervluchtplaats. De begroeiing op de dijk zal veranderen van 10 soorten gras naar een bloemrijk grasland met honderd soorten bloemen en kruiden als de schapen wegblijven en de runderen komen. Wordt de schapenbegrazing fors geëxtensiverd, dan komen er meer bloemen, maar zeker niet zo veel als bij begrazing met runderen.

Het Waterschap geeft geen toestemming aan begrazing met runderen op de dijk vanwege de mogelijk negatieve gevolgen voor de erosiebestendigheid van de grasmat op de dijk. Echter zeker in het noordelijke en middendeel van het Visserijgriend, waar de Vossendijk fors is aangebermd c.q. ligt ingebed in de grondaanvulling, lijken er technisch gezien geen bezwaren tegen een experiment met natuurlijke begrazing. In overleg met het Waterschap zal gekeken moeten worden in hoeverre hiervoor mogelijkheden zijn.

Wanneer begrazing met grote grazers niet mogelijk blijkt te zijn, dan kan worden gekozen worden voor een meer ecologisch beheer van de dijk. Door de dijk twee keer per jaar te maaien en het maaisel af te voeren, kan een bloemrijk hooiland ontstaan dat in ieder geval aanzienlijk natuurlijker en soortenrijker is dan de kaalgevreten dijk in de huidige situatie.

Een derde alternatief is het omschakelen naar een veel natuurlijkere kudde schapen en een veel lagere bezetting dan de circa 30 die nu op x hectare lopen.

KEUZES BEHEERSMAATREGEL:

- natuurlijke begrazing op de Vossendijk;
- wanneer dit niet mogelijk is: hooilandbeheer;
- wanneer dit niet wenselijk is: extensivering van de schapenbegrazing.

Voorbeeld van een bloemrijke, gemaaide dijk in het Rotterdamse Havengebied

5.3 BEHEERSSUBSIDIE

Per 1 januari 2007 is de Subsidieregeling Natuurbeheer (sN) uit het Programma Beheer opgegaan in het investeringsbudget Landelijk gebied (ILG) en gewijzigd in de Provinciale Subsidieregeling Natuurbeheer (pSN). Het is niet langer een rijksregeling maar valt nu onder de bevoegdheid van Gedeputeerde Staten. De provincie bepaalt dan ook het budgetplafond en zorgt voor toekenning van de subsidie. De uitvoering van de regeling ligt echter nog steeds in handen van Dienst Regelingen.

In het kader van de Provinciale Subsidieregeling Natuurbeheer kan subsidie voor een aantal pakketten worden aangevraagd: beheerspakketten, recreatiepakketten en landschapspakketten. Voorwaarde is een duurzame eigendomssituatie (eigendom of langdurige erfpacht) omdat het Rijk garanties wil dat het gebied duurzaam als natuurgebied in stand blijft.

Op dit moment ontvangt ZHL geen beheerssubsidie voor het zuidelijke deel van het Visserijgriend omdat een duurzame eigendomssituatie ontbreekt. ZHL is bezig om met Domeinen te komen tot een overall erfpachtovereenkomst voor de Oude Maas en andere rivieren, waarin het zuidelijke deel van het Visserijgriend wordt opgenomen. Hiermee wordt voor dit deel van het Visserijgriend voldaan aan de eisen van de pSN en kan subsidie worden aangevraagd.

Ook voor het midden- en noordelijke deel van het Visserijgriend zal, om in aanmerking te kunnen komen voor beheerssubsidie, een erfpachtovereenkomst voor minimaal 25 jaar moeten worden afgesloten, in dit geval met de deelgemeente Hoogvliet. Daarnaast zijn er voor ZHL mogelijkheden om in aanmerking te komen voor beheerssubsidie vanuit de provinciale Algemene Subsidieverordening (ASV) voor bijvoorbeeld het opstellen van een beheerplan, terreintoezicht, excursies en terreinvoorzieningen. Deze provinciale ASV subsidie is mogelijk voor het midden- en zuidelijke deel die binnen de EHS/NATURA 2000 vallen.

De beheerkosten zullen bij overdracht van het beheer aan ZHL lager worden door extensivering van het beheer, vermindering van de overheadkosten en doordat ZHL beheerssubsidies kan aanvragen.

Stroming b.v.
Postbus 31070
6503 CB Nijmegen
www.stroming.nl
info@stroming.nl

ONTWERP Brigitte Slangen
OPMAAK Franka van Loon
DRUK xxl-press Nijmegen
ILLUSTRATIES Jeroen Helmer en
Dirk Oomen
Mecanoo

Dit rapport is mede mogelijk
gemaakt dankzij een financiële
bijdrage van de Nationale Postcode-
loterij

bureau voor natuur- en landschapsontwikkeling b.v.